

Жуков С. В.,
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри адміністративного, фінансового і банківського права
Інституту права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ

WAYS TO IMPROVE THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT INTEGRITY JUDGES

Стаття містить аналіз сутності адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів в Україні. Розглянуто елементи адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності суддів. Запропоновано здійснення заходів, спрямованих на удосконалення адміністративно-правових актів у досліджуваній сфері.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правове регулювання, доброчесність суддів, удосконалення.

Стаття содержит анализ сущности административно-правового обеспечения добропорядочности судей в Украине. Рассмотрены элементы административно-правового механизма обеспечения добропорядочности судей. Предложено осуществление мероприятий, направленных на совершенствование административно-правовых актов в исследуемой сфере.

Ключевые слова: административно-правовой механизм, административно-правовое обеспечение, административно-правовое регулирование, добропорядочность судей, совершенствование.

The article contains an analysis of the essence of the administrative and legal support for the integrity of judges in Ukraine. The elements of the administrative-legal mechanism for ensuring the integrity of judges are considered. The proposed implementation of measures aimed at improving the administrative and legal acts in the study area.

Key words: administrative and legal mechanism, administrative and legal support, administrative and legal regulation, integrity of judges, improvement.

Постановка проблеми. Побудова в Україні правової демократичної держави потребує функціонування прозорої високопрофесійної та доброчесної судової влади, без якої будь-які реформування залишаться декларативними. Конструкт «доброчесність суддів» характеризується відносною новизною для національного законодавства, а заходи і засоби забезпечення доброчесності суддів ще не є досконалими, хоча доцільність їх застосування жодних сумнівів не викликає. Вказане зумовлює новизну й актуальність цієї статті, присвяченої пошуку шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність корупції у системі публічного управління розглядали такі вчені, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Ф.Г. Бурчак, В.М. Гаращук, Є.В. Додін, Н.І. Дорош, Р.А. Калюжний, Л.В. Коваль, Д.М. Корнієнко, В.Г. Мельничук, В.Ф. Опришко, В.П. Петков, О.В. Петришин, В.М. Попович, С.В. Тарасов, Ю.О. Тихомиров, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко, В.К. Шкарупа, І.М. Шопіна, В.О. Шевчук та інші науковці. Адміністративно-правові аспекти функціонування судової системи загалом та окремих її елементів було розглянуто у роботах В.М. Бевзенка, А.Л. Борка, Р.З. Голобутовського, О.В. Гончаренка, Р.В. Ігоніна, С.Ю. Обрусної та ін. Проте проблематика, пов'язана із забезпеченням доброчесності суддів, у науці адміністративного права вивчалася переважно в контексті вирішення інших дослідницьких завдань. Вказане зумовлює потребу у визначенні

шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.

Мета статті полягала у визначенні напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Судова реформа, яка реалізується сьогодні в Україні, вже має свої позитивні наслідки: протягом 2018 р. довіра громадян України до судів зросла до 20%. Про це свідчать результати Всеукраїнського опитування громадян щодо незалежності та підзвітності судової влади та сприйняття судової реформи, проведеного у вересні 2018 р. компанією Gfk Ukraine за ініціативою Програми реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» USAID. Зокрема, експерти програми констатували, що завдяки реформі рівень довіри до судів має тенденцію до збільшення. За 2018 р. рівень довіри суспільства до судів зріс на 6% порівняно з 12% довіри, які було зафіксовано за результатами аналогічних соціологічних замірів, проведених Програмою USAID «Нове правосуддя» у 2017 р. Зважаючи на те, що у 2015 р. цей показник становив 5%, у 2018 р. довіра населення до судів завдяки проведенню реформи зросла у 4 рази [1].

Для здійснення будь-якого реформування, будь-якого удосконалення насамперед потрібно визначити методологічне підґрунтя, базуючись на якому, можна такі зміни здійснювати. Ми повністю підтримуємо думку про доцільність розгляду сутності адміністративно-правового регулювання в рамках інструментального підходу в праві. Інструменталь-

ний підхід базується на таких положеннях: 1) закон є правовим засобом; 2) застосовуючи правові засоби для досягнення мети, необхідно враховувати соціальні, економічні, історичні фактори, слід покладатися не тільки на формальну логіку, але й на загальноновизнані правила або судову практику; 3) важливим є контекст (деталі конкретної юридичної ситуації); вміння відійти від усталених традицій, правил, поглядів; 4) право повинно прагнути до соціального результату, ефекту. Закон і судова практика повинні впливати не тільки на учасників судового процесу, а й на життя інших людей. Соціальний і економічний ефект повинен визначатися суспільними потребами; 5) вибір правових засобів визначає ефективність юридичної діяльності, залежить від рівня правосвідомості суб'єктів [2, с. 33]. У свою чергу, правосвідомість тісно пов'язана з інформаційною свідомістю, й у своїй сукупності вони стають передумовою формування правової культури й інформаційної культури [3, с. 45; 4, с. 48].

В аспекті побудови концепції адміністративно-правового регулювання доброчесності суддів основною перевагою інструментального підходу ми вважаємо прямий і досить відкритий характер зв'язку між метою (завданням) і наслідками застосування певних правових засобів, а також пріоритетність спрямування на конкретний результат, який має високий рівень соціальної значущості. Таким чином, адміністративно-правовий механізм регулювання доброчесності суддів включатиме систему правових засобів, спрямованих на створення оптимальної моделі поведінки суддів і закріплених у нормах адміністративного законодавства. У свою чергу, доброчесність суддів як предмет правового регулювання може розглядатися у трьох аспектах: як мета адміністративно-правового регулювання, бажана модель, на досягнення якої спрямована нормотворча та правозастосовна діяльність; як функціональний стан системи судової влади, унормування відносин якого здійснюється засобами адміністративного права; як окремий наслідок функціонування системи органів суддівського самоврядування та громадськості, які наділені повноваженнями щодо кваліфікаційної оцінки суддів і кандидатів на посади суддів.

На підставі викладеного вище можна сформулювати поняття доброчесності суддів як предмету адміністративно-правового регулювання: це модель бажаного результату, функціональний стан системи судової влади та наслідок реалізації уповноваженими державною органами своєї компетенції у вигляді високого ступеня відповідності закріплених в етичних стандартах та адміністративно-правових актах вимог реальній поведінці суддів.

Адміністративно-правове забезпечення доброчесності суддів може буде представлено як механізм, елементи якого взаємодіють один з одним, створюючи нову реальність завдяки явищу емерджентності. Елементами такого механізму є мета його функціонування, а також суб'єкти, тобто уповноважені державою колегіальні органи, особи публічного права, до компетенції яких віднесено створення правового

підґрунтя забезпечення доброчесності суддів, реалізація заходів із забезпечення їх доброчесності, та контроль за здійсненням таких заходів.

За своїм системним характером забезпечення доброчесності судів завжди буде позасистемною діяльністю, оскільки бажана модель функціонування системи завжди перебуває за межами такої системи.

Крім того, на підставі аналізу теоретичних джерел [5, с. 1056; 6, с. 393], до елементів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів можна віднести також адміністративно-правові норми, адміністративно-правові відносини, принципи, акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків, а також, як факультативні ознаки, правосвідомість і правову культуру.

Процес адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів потребує постійного аналізу та вдосконалення адміністративно-правових актів, які складають його нормативне підґрунтя [7, с. 47]. Процес такого вдосконалення має, на нашу думку, включати три основні напрями.

По-перше, потребує постійного вивчення та гармонізації з іншими актами законодавства адміністративно-правовий статус суб'єктів, яким надано право приймати рішення щодо відповідності (невідповідності) судді критерію доброчесності. У вказаній сфері є щонайменше одна невирішена проблема – так, невизначеним залишається адміністративно-правовий статус Громадської ради доброчесності, яка утворюється з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання, і членами якої можуть бути представники правозахисних громадських об'єднань, науковці-правники, адвокати, журналісти, котрі є визнаними фахівцями у сфері своєї професійної діяльності, мають високу професійну репутацію та відповідають критерію політичної нейтральності та доброчесності [8]. Громадська рада доброчесності не є органом державної влади, водночас вона не має ознак і громадського об'єднання. Отже, визначення її ролі та місця у системі публічного управління, а також вибір та удосконалення її прав, обов'язків, гарантій діяльності й особливостей відповідальності потребує здійснення окремих досліджень.

По-друге, правовий зміст поняття «доброчесність» має знайти більшу конкретизацію. Для цього вбачається за доцільне розглянути питання щодо можливості викладення його складових частин у Кодексі суддівської етики.

По-третє, потребує доопрацювання сам процес визначення доброчесності суддів (кандидатів на посади суддів), зокрема в аспектах його прозорості та забезпечення можливості оскарження.

Висновки. Формування й удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності суддів як системи адміністративно-правових засобів, об'єднаних єдиною метою, застосування яких дає змогу досягати бажаного стану додержання

суддями правил доброчесної поведінки за умови збереження незалежності судів від будь-якого незаконного впливу, відіграє надзвичайно важливу роль у реформуванні системи судової влади. Водночас цей процес лише розпочато, і для його успішного завершення необхідно вирішити низку гостро акту-

альних проблем, серед яких удосконалення правового регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері забезпечення доброчесності суддів, а також створення системи зворотного зв'язку між застосовуваними засобами і методами та досягненням поставлених цілей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Завдяки судовій реформі довіра українців до судів зросла у чотири рази. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2566858-zavdaki-sudovij-reformi-dovira-ukrainciv-do-sudiv-zroslo-u-cotiri-razi.html>.
2. Бреднева В.С. Инструментальная теория права в российском правоведении. *Грамота*. 2015. № 10. С. 32–34.
3. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір : монографія / за ред. К.І. Белякова. Київ : КВІЦ, 2018. 169 с.
4. Шопіна І.М. Проблеми впливу адміністративно-правових норм на рівень правової культури у суспільстві. *Наука і правоохорона*. 2012. № 4. С. 47–49.
5. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. кол. : В.Б. Авер'янов та ін. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.
6. Лазур Я.В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 392–398 URL: <http://forumprava.pp.ua/page-5.html>.
7. Шопіна І.М. Управлінські та адміністративні відносини: проблеми взаємозв'язку. *Наука і правоохорона*. 2014. № 2. С. 16–20.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.